

Daha güvenli internet... Ama kimin için?

Yard. Doç. Dr. Kökten Ulaş Birant
DEÜ Bilgisayar Mühendisliği Bölümü

Bugünlerde sanırım en sık duyulan terim, 22 Ağustos (veya Twitter kullananların en sık karşılaştığı haliyle #22agustos). Ülke gündemimizdeki en son tanıdığımız kurum da, 22 Ağustos başlığı ile yakınlaştığımız BTK. Bu yazıda şu anda karşılaştığımız durumu kısaca açıklamaya çalışırken, yapılacak uygulamanın ilk etapta göze çarpan özelliklerini tanıtmaya çalışacağız. Ayrıca yazının sonunda olaya 2 ayrı yönden; yani İyimser veya Kötümser bakarak çıkarabileceğimiz sonuçları değerlendirmeye çalışacağız. Peki BTK, bu üç harf ne anlama geliyor, dahası bundan sonra ne anlama gelecek?

Kimdir ki BTK?

Aslında BTK, henüz kısaltması konusunda yetkililerce bile tam bir netliğe sahip olmayan bir düzenleme kurulu. Web sitesi adresini TK olarak tanımlayan, kendi kısaltmasını BTK olarak veren, uzun ismi "Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu" olan bir Düzenleme Kurumu. Görevi, 5809 sayılı Kanunun 6 nolu maddesi ile düzenlenen ve elektronik haberleşme sektöründe frekans tesisinden, rekabetin düzenlenmesine, kayıtları tutmaya, gelişmeleri takip ederek ilgili bakanlığa incelemeler hazırlamaya kadar birçok başlığı içeriyor. Bir başka deyişle; telsizden internet sitelerine kadar her türlü elektronik haberleşme yönteminde düzenlemeleri yapmak, kuralları belirlemek,

anlaşmazlıklara çözüm bulmak gibi bir görev tanımına sahip bir kurumumuz. Bu da geniş bir yetki sahasında yine geniş bir sorumluluk ve görev listesi oluşturuyor.

Ne oldu? Varan 1

İletişim alanındaki kuralları belirlemek ve tanımlamaları yapmak olarak görevini tanımlayan belki de en yeni kurumumuz çalışmalarına temel konuları belirleyerek başlamış. İlk olarak telsiz, frekans ayarlamaları, belirlemeler derken internet konusuna gelmiş henüz bir yılı dolmadan. Elbette devlet ciddiyeti içerisinde hiçbir şeyin kurlsız olmasının mümkün olmadığı gerçeğinden yola çıkarak internetin de kurallar dahilinde çalışması gerekmektedir. Gerçi internet denilen kavram; temelde insanların bilgisayarlarının birleşmesinden oluşması ve bir merkez, bir kural koyucu, bir tanımlayıcı konmasının mümkün olmaması nedeniyle devlet yapısına pek uymazdı. Ancak bu sınırlamayı internetin sorunudur, kurumun değil.

Kamuoyunun; kurum çalışmaları ile ilk karşılaşması, büyük tepki ile karşılanan "yasaklı kelimeler listesi" olmuştu. BTK; "interneti zararlı yayınlardan temizleme" görevi çerçevesinde belirlemiş olduğu "kötü" kelimelerin, kontrol edebildiği hizmet sağlayıcılar tarafından kullanılması yasaklanmasını istemişti. Bu konuda hizmet sağlayıcı (ve/veya içerik

sağlayıcı) firmalara gönderilen yazıda alan adı içerisinde belirlenmiş kelimelerin geçtiği web sitelerinin kapatılması istenmişti. Sonuçta "internetin kuralları" nı belirleyen kurum olarak istek gönderebilme yetkisi BTK'da idi. Ancak temelde 2 sorunumuz ortaya çıktı;

1. Birden çok isimden oluşan alan adlarında farklı harflerin tesadüfen arka arkaya gelmesi ile "kötü" anlama gelen kombinasyonların oluşması durumunda da ilgili web siteleri "kötü amaçlı" olarak değerlendiriliyordu. İçeriğe bakmadan, amaç incelenmeden ilk olarak sitelerin kapatılması, sonrasında da itiraz halinde açılması durumu oluştu.

2. "Kötü" kelimelere ve daha önemlisi "kötü amaçlara" kim karar verecekti? Sosyolojik olarak incelenerek karar verilmesi gereken, en azından hukuki bir incelemeyi hakeden ancak en azından Bilgisayar Mühendislerinin işi olmadığı açık olan; Web Sitesinin "kötü" olması veya "kötü" olmaması kararı nasıl verilecekti? Dahası nasıl karar verilmişti? (Ekşi sözlük Avukatlarının açıklamaları; BTK yetkililerinin karar verme sürecinde aklında bazı kelimeler olduğu ve bu kelimeleri peşinen "kötü" tanımladıkları yönünde. Bu konuda yetkililer tarafından yazılmış e-postalar paylaşılmış durumda. (1))

Bu 2 sorun nedeniyle yazılar geri çekildi. En azından kamuoyunun gözünün önünden çekildiği kesin. Ancak zaten yeni ve daha büyük bir tartışma konusu açılmıştı bile.

Ne oldu? Varan 2

BTK'nın temel görevleri arasında iletişimin kurallarının konulması olduğuna göre internetin de nizam ve intizama kavuşturulması gerekmektedir. Ancak internetin her yerdeki, herkesin bilgisayarlarının bir bütünü olması dolayısıyla kısıtlanamaması Kurumumuzun en büyük problemidir. O zaman çözüm şu noktada tanımlanır; **"İnterneti zararlı içerikten temizlemiyorsak, halkımızı internetin zararlı içeriğinden koruyabiliriz."**

5809 sayılı Kanununun 4'üncü 6'ncı ve 50'inci maddeleri ile 28.07.2010 tarihli ve 27655 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Elektronik Haberleşme Sektöründe Tüketici Hakları Yönetmeliği'nin 10'uncu maddesi hükümleri kapsamında, BTK tarafından hazırlanan "İnternetin Güvenli Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar Taslağı" 22 Şubat 2011 tarihinde 2011/DK-10/91 no'lu karar ile onaylanarak, "İnternetin Güvenli Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar"ın 22 Ağustos 2011'de yürürlüğe girmesine karar verildi.

Bu ne anlama geliyordu? Kısa-ca incelemek gerekirse, 22 Ağus-

tos 2011 tarihinde yürürlüğe girmek üzere; internete erişmek için kullanılan hizmet sağlayıcıların çalışmaları kontrol altına alınıyordu. İnternete erişim hizmeti sağlayan firmaların (ki, Türkiye içerisinde internet ağına bağlanmak için en basit olarak İnternet Servis Sağlayıcı (İSS) adı verilebilecek firmalardan herhangi bir teknoloji (ADSL, Uydu, Kablo, vs.) ile hizmet almak gereklidir.) sundukları hizmetlerin kontrol edilmesi karara bağlanıyor.

Düzenleme çok detaylı. Ancak başta kamuoyunun en çok tanıdığı başlıklar olmak üzere bir kaç noktaya dikkat çekelim;

1.Hizmet Sağlayıcı firmalardan müşterilerine 4 farklı paket sunmaları ve tanımlı pakete göre gelen hizmeti henüz firmadan çıkışında takip etmesi isteniyor. Bir başka deyişle, hizmet satın alındığında seçilen paketin içeriğine göre bir takım erişimlerin İSS tarafından otomatik engellenmesi talep ediliyor. Düzenleme ilk olarak "Güvenli İnternet Hizmeti" almak olarak tanımlanıyor. Sonrasında bu hizmeti almak isteyen ve bu talebini yazılı olarak bildiren kullanıcılara 4 ayrı seçenek sunuluyor; Standart, Yurtiçi, Aile, Çocuk (Bu arada bu hizmet almak konusu isteğe bağlı bırakılsa da, istemeyen kullanıcılar otomatik olarak Standart Hizmete yönlendiriliyor.

Bir başka deyişle, ilk isteğin herhangi bir anlamı kalmıyor.) Profil adı verilen bu seçenekleri inceleyecek olursak;

a.Standart Profil; Mevcut mevzuat çerçevesinde hizmet alınan paket. Bir başka deyişle, günümüzden herhangi bir farkı olmayan internet hizmeti olarak tanımlanmış.

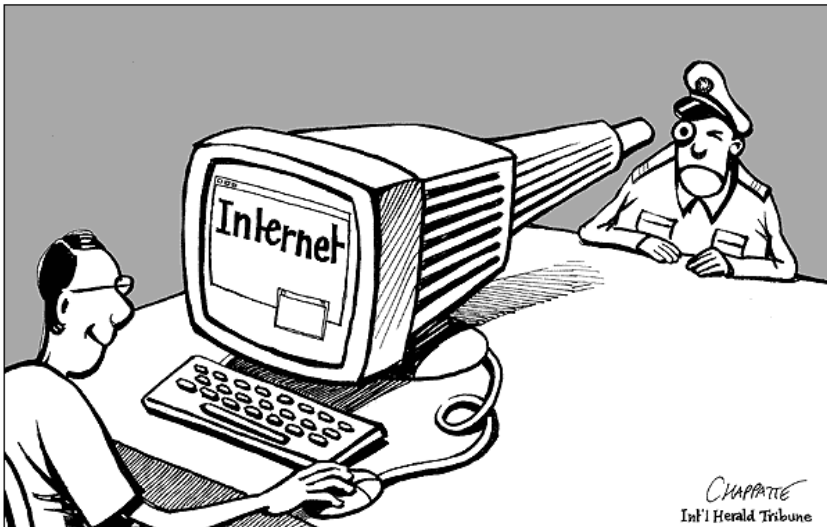
b.Aile Profili; BTK tarafından tanımlanmış "Kara Liste" dahilinde bulunmayan alan adı, IP adresi, vb. her türlü internet hizmeti alınabilen paket.

c.Çocuk Profili; BTK tarafından tanımlanmış "Beyaz Liste" dahilinde bulunan alan adı, IP adresi, vb. her türlü internet hizmeti alınabilen paket.

d.Yurtiçi Profili; Yurtiçinde barındırılan ve BTK tarafından tanımlanmış "Kara Liste" dahilinde bulunmayan alan adı, IP adresi, vb. her türlü internet hizmeti alınabilen paket.

2. Düzenlemenin bir başka noktası; Madde 9 dahilinde sunulacak "Güvenli İnternet" tanımını yapmakta. Güvenli İnternet profillerinde belirtilen "Kara Liste" ve "Beyaz Liste" ile ilgili bilgiler bu maddede veriliyor. 5. Madde uyarınca bu liste "Erişim Engelleme Kararlarının Aktarılması Projesi" kapsamında kurum tarafından şekillendirilecek. Kurumun hazırlamakta olduğu listeyi almak, incelemek ve uygulamaya koymak konusunda Hizmet Sağlayıcı firma tam sorumlu kabul ediliyor. Ayrıca ilgili listenin gizliliği konusunda da firma sorumlu. Bir başka deyişle, aslında herkes tarafından bilinen mahkeme kararları ile oluşturulacak listelerin kimse tarafından bilinmesi istenmiyor. Listenin açıklanması suç kapsamında kabul ediliyor. Sanırım ilk maddeye göre daha ciddi bir hak tanınmış oluyor BTK'ya.

3. Düzenlemenin önemli bir maddesi de; uygulamanın sürdürülebilirliğinin sağlanması üzerine. Hizmet sağlayıcı firmalar, profillemeye işleminin aşılması için hak sahipleri-

nin uygulayacağı her türlü teknolojik çalışmayı engellemek, konuda gelişmeleri takip etmek, yeni uygulamaların da karşılığını bulmak ve bu konuda kurumu bilgilendirmek ile yükümlü durumdadır. Bu konuda çalışmalarını yetersiz görülen firmaların cezalandırılması da hüküm altına alınmıştır.

Hangi aşamadayız?

IPS İletişim Vakfı-Bianet, 13 Nisan 2011 tarihinde "yürütmenin durdurulması" talebiyle, söz konusu usul ve esaslara karşı Danıştay'a iptal davası açtı. Vakıf, Danıştay'a yaptığı başvuruda BTK'nın aldığı yeni kararın yasal dayanakta yoksun olduğunu ve Anayasa ve uluslararası sözleşmelerle tanınan temel hak ve özgürlükleri ölçsüz şekilde kısıtladığını belirtti. Vakıf adına başvuruda bulunan avukat Ayşe Altıparmak, BTK'nın keyfi bir şekilde yasaklı siteler listesi hazırlayabileceğini, çocukları zararlı içerikten korumak için ebeveynlerin yerine devlet eliyle karar verilmesinin doğru bir uygulama olmadığını belirterek, "Gerek Avrupa Birliği gerekse Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Komisyonu çocukları zarar görmesi mümkün grupları korumak için yasal önlemler almaktansa özenetim yollarına gidilmesini teşvik etmektedir. Bu nedenle, üye ülkeler ev ve okul bilgisayarları ile internet kafelerde filtre programları-

nın kullanılmasını teşvik etmeli ama devlet düzeyinde filtreleme girişimlerinden her durumda kaçınılmalıdır" açıklamasında bulunmuştu.

Dünyadaki benzer uygulamalar

Tüm dünyada; ister sansürleme diyelim, ister denetleme, internetin "zararlı" içeriğini engelleme çabaları mevcut. Başta Çin, Suriye, Vietnam, İran, Suudi Arabistan gibi ülkeler olmak üzere bazı ülkelerde uygulanmakta, internete kontrollü giriş ve bu kontrolün devlet tarafından yapılması. Her ne kadar ülkemizde filtreleme uygulamasını aşmaya çalışmak suç kabul edilecek olsa da, internete bazı erişim sırasında yapılabilecek bazı çalışmalar filtreleme uygulamasını geçersiz kılabilmekte.

Uygulama 1. Filtreleme işlemi temelde internet üzerinde istenilen içeriğin bir takım kelimeleri içerip içermediğinin kontrol edilmesine dayanmaktadır. İlgili web sitesinin aynalanmış veya 90 derece yatay döndürülmüş görüntüsü kullanıcı tarafından anlaşılabilirken, filtreleme yazılımları içerik kontrol ettiğinden uygulamayı aşabilmektedir. Bu amaçla erişime aracılık yapan, orijinal siteden içeriği alıp istenen görüntü formatında kullanıcıya gönderen siteler mevcuttur.

Uygulama 2. Filtreleme uygulamasının bir türü de; istekte bulun-

lan web sitesi adreslerinin kontrol edilerek, uygun görülmeyenlerin engellenmesine dayanır. Yasak kabul edilmeyen sitelerin içeriklerinin yasak kabul edilen sitelerin içeriğinden alınması ile bu filtreleme yöntemi de aşılmaktadır. Örneğin; ilgili ülkelerde yasak kabul edilen dünyaca ünlü bilgi havuzu Wikipedia'ya erişim için yasak kabul edilmeyen Gollum browser sitesi aracılık etmektedir.

Uygulama 3. Filtreleme uygulamasının bir türü; sunucu adreslerinin yasaklanmasına dayanmaktadır. Talepte bulunulan içeriği barındıran sunucuların adreslerinin engellenmesi ile içeriğe erişilemeyecektir. Ancak engellenmeyen bir sunucuya erişilebilir ve o sunucunun (erişim engellemesinin uygulanmadığı bir ülkede konuşlanmış) içeriği talep edilmesi sağlanabilirse bu uygulama da filtrelemeye takılmamaktadır.

Ancak ülkemizde elbetteki ilgili yasanın yürürlüğe girmesi ile bu çalışmalarını yaparak "Kara Liste" olarak adlandırılan sitelere giriş yapmak veya hareketlerin takip edilmesini sağlayacak profillemeye uygulamasını aşmaya çalışmak yasak olacaktır. Ancak sanırım teknolojinin uygulamalarını denemek konusunda veya erişim yöntemimiz konusunda bir yasak gelmeyecektir. Uygun olmayan erişim yöntemleri zaten engelleneceğinden, sorunsuz olan erişimler de arşivleneceğinden özellikle bu yolları kullanmadığınız (!) sürece yasal olarak sorumlu olmamız düşünülemezdir.

İyimserin Soruları ☺

-Profillemeye, özellikle bir takım filtreleri içeren profillerin seçimi kişiye bağlı olduğundan, insanların kendi erişimlerini, kendilerinin bilgisi dahilinde engellemek sorun teşkil eder mi?

-Ehil olmayan (Yaşı küçük olan veya konu ile ilgili detaylı bilgiye sahip olmayan) kişilerin zarar görebilecekleri içerikten korumak için devle-

tin kurumlarının çalışması yapması kötü müdür?

-Devletin herhangi bir kurumu interneti engellemek istese, zaten engelliyemez miydi? Profillemeye gibi bir konuya ne gerek vardı?

-Hali hazırda hakkında mahkeme kararı olan siteler engellenmiyor mu? Sadece bunun bir kurum tarafından yapılması olmuyor mu bu? Neden bugünden farklı değerlendiriliyor?

Kötümserin Soruları ☺

-Profilleme, bir başka deyişle bir takım erişimlerin filtrelenmesi mantığı başladığı takdirde yarın yeni filtrelerin gelmeyeceğini kim garanti edebilir? Düne kadar böyle bir uygulama yokken bugün başlatan kurumun bu garantiyi vermesi yeterli midir?

-Düzenleme ve açıklamalar profillerin istenildiği takdirde değiştirilebileceğini, kullanıcıların profiller arası geçiş yapabileceğini belirtiyor. Ancak profil değiştirmek sorun değilse ve profillerde (özellikle standart profilde) engelleme yoksa, profillemeye sisteminin dışına çıkılmasının engellenmesi neden çok ciddi olarak tanımlanmış ve cezaya bağlanıyor?

-Piyasada ücretli veya ücretsiz birçok filtreleme ve/veya profillemeye yazılımı varken, kurulumları çok kolayken ve isteyen kullanıcı ailesini korumak ve/veya zararlı içeriğe girişi engellemek adına kendi bilgisayarında istediği düzenlemeyi yapabiliyor, bu çalışmayı devlet kurumları yapmak zorunda mıdır?

-Devletin halkına zararlı olanı tespit etme ve sonrasında kişileri bundan men etme hakkı bulunmaktadır. Ancak bu konuda men etmek yerine, doğru ve iyi olanın anlatılarak bilinçlendirme çalışması yapılması, daha doğru bir uygulama olmaz mı?

-Kişilerin profil tanımları ve değişiklikleri saklandığına göre, ayrıca yapılan erişim kara liste veya beyaz liste ile karşılaştırmak amacıyla takip edildiğine göre, kişilerin erişimleri ve kimlikleri arşivlenebilecektir.

Bu arşivlemenin sonucunda kişilerin erişimlerinin incelenmeyeceği veya başka amaçlarla kullanılmayacağını kim garantileyebilir?

-Hazırlanacak "Kara Liste" ve "Beyaz Liste" içerikleri GİZLİ olduğuna, bir bölümünün veya tamamının açıklanması suç olduğuna göre, bu listenin içeriğinin "Doğru" olduğunu kim kontrol edecektir? Bir web sitesinin ilgili listelere nasıl girebileceği veya hatalı bir uygulama sonrasında nasıl çıkabileceği tanımlanmamıştır. Eğer sadece Mahkeme kararları ile olacaksa, listeler neden gizli tutulacaktır? Eğer Mahkeme Kararı dışında kriterler olacaksa bu kriterleri kim, neye göre, nasıl belirleyecektir?

-“Güvenli internet” sorunu vardır. Ancak internet ile ilgili ilk ve en büyük sorunumuz, ahlaki içerik ve aile fertlerinin korunması mıdır? İnternet erişimini ve hizmetlerini düzenleyen bir kurumun ilk çalışmasının banka hizmetlerinin güvenliğinin artırılması, kişisel verilerin saklanması ve güvenliği, telif hakkı ve fikri mülkiyet hakkı konularının internette korunması gibi konularda düzenlemeler yapması daha öncelikli görevi değil midir? Bu çalışmanın öncelikli olarak yapılması soru işaretlerini arttırmaz mı?

-Hali hazırda yasal olarak problem yaşandığında ilgili mahkemelelerin kararı ile erişimin engellenmesi mümkün olabilmektedir. Kişilerin takip edilmesine yol açabilecek bu tür bir uygulama zorunlu mudur?

Sonuç olarak;

Ülkemizde kurulmuş yeni düzenleme ve denetleme kurumlarından birisi olan BTK; internet erişiminde kişilerin zararlı içerikten korunmasına yönelik olarak yeni bir düzenlemeyi ortaya koyarak kamuoyunda tartışılmasını başlatmıştır. İlgili uygulamanın iyimser olarak düşünüldüğünde çocuk-aile düzleminde yararı olacak gibi görünse de, hali hazırda uygulanabilecek yararları ek olarak getirdi-

ği bir fayda bulunmamaktadır. Aksine özellikle kişisel verinin güvenliği ve mahremiyet konularında getireceği riskler değerlendirilmelidir.

İnternetin özgürlükler ortamı olması ülkemizde de yanlış anlaşılan, hatta suistimal edilen bir kavramdır. Özgürlükten kasıt, her türlü yasadışı uygulamanın yapılması, kişisel hakların gaspı veya hakaretin serbestliği ve bu çalışmaların yasalardan uzak tutulması olarak anlamında düşünülmemelidir elbette. Ancak bu konuda düzenleme ve denetleme yapılmasını da yine aynı sonuçları doğuracak şekilde yaparsanız, yani yine kişisel hakları ihlal eder, yasaklamacı bir çabaya girerseniz, bu uygulama amacından uzaklaşacaktır.

Sonuç olarak; devletin kişilerin haklarını koruması, özellikle de haklarından haberdar olmayan veya korunma yöntemleri konusunda bilgisi olmayan kişilerin haklarını koruması doğal bir görevdir. Ancak bu görevin yasaklama yerine bilinçlendirme, eğitim, seçenekler sunma gibi daha demokratik ve akılcı yollarla yerine getirilmesi de çağdaş dünyanın bir gereği olarak ülkemize yakışan uygulama olacaktır.

Kaynakça

- 1.İnternetin Güvenli Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar, BTK'nın 22.02.2011 tarihli kararı
- 2.BTK Başkanı Dr. Tayfun ACARER'in 05 Mayıs 2011 tarihli basın toplantısının BTK Web sitesinde yayınlanmış dökümü
- 3.Dünya Sansürü Nasıl Aşılıyor?, 04 Mayıs 2011 tarihli, Onur AYDIN'ın makalesi, www.yenimedyaaduzeni.com
- 4.Ekşisözlük'ten BTK'ya Kapsamlı Yanıt, 06 Mayıs 2011 tarihli, Onur AYDIN'ın haberi, www.yenimedyaaduzeni.com
- 5.Güvenli İnternet mi dediniz?, 07 Mayıs 2011 tarihli, Ayşe KAYMAK'ın makalesi, www.yenimedyaaduzeni.com